

IRENEUŠ IREDINSKI: NAGA I BELA

10-74795577 W

10-19952,5639

pripisano samoubicama

U kotlinu se silazi kad žutro pretvara
tamni violet vresa u spužvasto crvenilo
Silazeći češemo se o velike karamele
spaljenih borova Okorela smola miriše
na šećer

Na dnu kotline pod nastrešnicom od kristala
upravo stoji ona naga bezimena
Nastrešnica ovenčana rubljenim lakim i belim
kao krilo leptira što blešti na suncu

Pred nagom se kleči mirišući njene noge
što mirišu na vres i jutarnju rosu
trbuh nad glavom uznosi se kao sekira

Najzad se ustaje Zariva se lice u njenu kosu
Tad nestaje vazduha Beži se dišući
da bi se sutra opeć vratilo i kleknulo u vresju

10-199525127

trenutak bitke

Opsadničke kule su od slame nažinjene
Oklopi od krompira
šlemovi od bundeva
koplja su od svetla
topot od zvučnika
a ti si od tela

Naša polja su od dasaka
viziri od trepavica
Konji načinjeni od bedara
barjak od jastuka
trave od senke
a ti si od mene

Naše bitke su od vazduha
žalosti od noći
štule od šibica
drške od plastelina
krici od priručnika
a ti si od fišine

U pećini gde su snovi od češkoga stakla
gde su ispunjeni pesnici
u toj pećini hoću da se nastanim
da guram glavu u staklene klijunove

I da osećam munje naježene kože
i stalno da proveravam svoje mišiće
zatim okretno da nadizam grudi
oštrinu mamuzu da proveravam usnama

Otvoreni su trbusi pesnika
oni sem računa nikad pisali nisu
u trbusima je liker od metvice
i hrenovke u njemu plivaju

Oni su bili pesnici
i išli su sa žiletima
konopcima ili pištoljima
odvrtali gas
skakali u vodu
ili drugačije počinjali

Orlovi su im rasporeli trbuhe
orlovi su imali svoje vrazo
i pesnici su imali pravo
od gesta stvarajući pesmu
od gesta stvarajući spomenik

10-74797575 W

brijanje

A pri brijanju mišti se o zemlji
koja ima u sebi mesarske spomenike
grčkih heroja i strijske lavove i maske Maja
a pri brijanju gledajući na smrt brade
osećamo svoju meru i svaki santimetar
meren je uzdahom
zbog jutra se ne može pogledati na galaktike
svrdlom mašte probijamo zemlju

radujući se što su preživeli mesarski spomenici
i kameni lavovi
po gubitku svake dlake osećamo
vlastitu meru i rastu spomenici koji su pretrajali
u crnici i pesku

za trenutak soba prerasta u usta arheološije
brojimo pažljivo gledajući
u zube spomenika zato hvatamo dršku od najlona
i s nervima čistimo vlastite zubice
želeti da se uverimo da smo još živi da je
naša mera mera veličine

o istini saznanja neka svedoči forma gramatička
gde upotrebljavam množinu dok sam kao prst

želeti da postignem temelj
mašem britvicom gramatičke mistifikacije

10-199525895

mesto mojih snova

Vuga od olova na toj kvaci živi
glas iz nje izlazi kad je vazduh gladi
a skakavac od hleba načinjen
suši se pod stolom kraj medene muhe

To je ta džungla vrba i opuškava
gde jelen u rozima ima flašu vina
bleštavu flašu svetoga Huberta
na kvaci ko na čvuru čuči ptica mala

Tu je pauk načinjen od guščijih pera
ugodni labor kao bedra bela
Tu je iznad mene perjanica od leda
i plave iskre između prstiju

U toj sobi je mesto mojih snova
ili pak mesto stalnoga lupeštva

Preveo s poljskog
Petar VUJIČIĆ

teatar tehničke civilizacije, II

10-74796807

Pogledajmo izbliza to naše svat-
štersko pozorište. Organizaciono,
to je glomazna institucija sa ve-
likim činovničkim aparatom čiji
realistički troškovi daleko nadma-
šuju sredstva koja se troše za re-
alizaciju predstava. Nekada su sto-
tine miliona koje je ovakav me-
hanizam gutao iz godine u godi-
nu, davane u vidu dotacija iz
budžetskih sredstava. Sada opšti-
ne za svoje građane „kupuju“ od
pozorišta određen broj predstava
u sezoni.

Nije šija nego vrat.
Ili je to institucija na repu
budžetske liste kojoj se godišnje
dodeli toliko da nema sredstava
ni za održavanje najosnovnijeg
teatralnog fonda. U subotičkom
pozorištu, na primer, ljudi iz
uprave i reditelji žali su se ka-
ko nisu u stanju da pristojno os-
vetle scenu jer ne raspolažu do-
voljnim brojem sijalica. U dru-
gim provincijskim pozorištima de-
šava se da glumci probaju u
hladnim prostorijama ili na lede-
noj sceni. Lučni dohoci su niski
a ansambli se obnavljaju kadrom
čiji je umetnički potencijal pod
velikim znakom pitanja i koji se
poput ptica selica iz godine u go-
dinu premešta iz teatra u teatar.
Deviza svakog perspektivnog
glumca u takvoj kući je: pobeći
što pre.

Prva, svim mogućim sinekura-
ma obezbeđena, grupa pozorišta
mimo egzistencije u repertoarskoj
letargiji, jer zna da će jasle zbog
kompleksa razloga koji su, ako
se bolje pogledaju, politički i kul-
turni bif, uvek biti pune, a od
druge — sarno potpuni kulturni
analfabet može tražiti rezultate.

Pretpostavimo da se u jednom
takvom pozorištu, bilo prvog ili
drugog tipa, nađe na poslu stva-
ranja i realizacije repertoara
umesto činovničke entuzijastička
grupa. Pretpostavimo dalje da ta
ekipa odanih poklonika scene
pravi domaću i stranu dramsku
produkciju i da — na bazis pozna-
vanja dramskog fonda, mogućno-
sti teatra i afiniteta publike —
pokuša da napravi repertoar.
Ona će svoj predlog morati da
dostavi na odobrenje članovima
pozorišnog saveta.

Ko su članovi pozorišnih save-
ta?
Jedan deo je delegiran sa stra-
ne i to su uglavnom ljudi sa iz-
vesnom opštom kulturom, ali bez
dubljeg poznavanja dramske
umetnosti ili bar njenih savreme-
nih tokova.

Drugi deo su ljudi iz kuće, spe-
cijalisti na pojedinim sektorima
— šminkeri, električari, sekretari,
garderobenke i glumci...

„Aha! I glumci! — pobeđonosno
će reći onaj ko se ne slaže sa
ovom pesimističkom konstataci-
jom.“

Da, I glumci, — odgovoriću i
dalje rezigniran.
Jer nije se desilo da šminkeri,
električari, sekretari i garderob-
benke budu smetnja za usvajanje
nekih savremenog i dobrog reper-
toara. To su ljudi koji žive u po-
zorištu, kojima je ono drugi dom,
ali ljudi čija krivulja egzistenci-
je ne zavisi od repertoarske poli-
tičke direktore drame. Oni su
dakle u stanju da pozorište do-
življavaju jednako kao i gleda-
oci, emotivno ili intelektualno, sa
dobročudnom ironijom prema sta-

rijskom scenskom gobletu ili
navijačkom strasno kađa progova-
raju junaci njihovih ulica ili
strasti zapretene u njihovim kon-
formizmima.

A glumci?
Imamo nešto školovanih mladih
glumaca, koji su u stanju da se
takođe oduševljeno i studiozno
posvete izgrađivanju modernog
pozorišta. Imamo divnih glumaca
starije generacije koji još uvek
nose klasičan repertoar iako su
većinom pensionisani. Imamo i
veoma mnogo prirodnih svih
generacija, čije su kreatorske
sposobnosti vrlo sumnjive, koji-
ma jednako smetaju i glumci stari-
je i glumci mlađe školovane ge-
neracije, smeta im zapravo njho-
va stvaralačka superiornost i nji-
hova autentičnost.

Ali ti prirodni svih epoha,
koji nisu stvorili uloge koje se
pamte, ako ih sa scene nisu ispra-
ćali frenetični aplauzi gledalština
grupa. Najvažnijim i ne retkim slu-
čajevima godinama nisu pročitali
ni jednu knjigu ili dramski tekst
van svojih profesionalnih obave-
za, — ti prirodni su ipak radili
jedan suptilan posao. Oni su ve-
liko po kariku nizali lanac svo-
jih poluspelaha, regrutovali oko
sebe ljubitelje pozorišnoklupske
umetnosti koji nisu u stanju da
razlikuju emocionalnu erupciju
od najobitnijeg šmirnjenja i
scenskog patetičnog uraljanja, pra-
vili svoju lokalnu karijericu i
prečutim međusobnom solidari-
nošću i međusobnim guranjem na-
pred stvorili vrhunske nametnutih
prvaka i prvakinja i iza tog ma-
logradnoga grubodnara negova-
li svoju sterilnu kvazirezoniranu
i finansijski zavetnu ispred ko-
je čame talenti u rovovima epi-
zodnih uloga.

„Takve pozorišne „eminencije“
u savetima onda naravno dote-
ruju repertoar prena sebi, kroje i
natežu dramsku literaturu prema
svom mirimalnom dijapezoni,
malim škologradnostima prema
ostalom ansambli umiruju pobu-
njenike. U takvoj atmosferi svaki
napor entuzijasta naravno mora
da propadne.“

I Z U Z E C I

Tu, nedavno, govorilo se o jed-
noj kući koja je ceo ovogodišnji
repertoar izgradila na domaćim
dramskim tekstovima. Kuća je

jedna od najboljih provincijskih
pozorišta, upravnik dramski pi-
sac, reditelj i glumci jedna ho-
mogena ekipa, članovi saveta kul-
turni radnici grada, oni koji su
profesionalno u neposrednom
kontakta sa sredinama iz kojih se
regrutuje publika ovog teatra.

Na ovakvu orijentaciju mnogi
su sumnjičavo kimali glavom,
neki unapred stavljali krst na se-
zoni, bilo je i mišljenja da bi
bolje bilo da je bilo malo i od
ovog i od onog — kao u voćnoj
torzi. A teatar je hrabro nastavio.

I, sada već možemo da svede-
mo kašans.
Bila je to jedna izuzetno us-
pešna sezona. Neke drame prim-
ljene su izvanredno, neke osred-
nje, a neke su ostavile gledalšte
ravnodušnim. Bila je to neravno-
mernost identična svakoj nerav-
nomernosti repertoara drugih
kuća, jer je krivulja uspeha svug-
de oscilirala od premijere do
premijere.

Ništa tragično — ne predstavlja
osvedočenje publike da Jugosla-
vija ima kvalitativno heterogenu
dramsku literaturu. Tragično je
bilo ono dosadašnje: da se jugo-
slovenska pozorišna publika go-
dinama osvedočavala da oslede
naoje imaju takvu dramsku lite-
raturu, a da joj je domaća drama
servirana u homeopatskim koli-
činama kao izuzetno dragocen i
opasan lek.

Ne izgubivši ništa, ova pozo-
rišna kuća stekla je jednu za naše
prilike izuzetnu, ali neophodnu
fizionomiju, postala je autentičan
nacionalni teatar.

Drugi zanimljiv pokušaj je i
formiranje Pozorišnog igrališta
Beogradskog univerziteta u sta-
roj zgradi Ateljea 212. Ono je za-
mišljeno kao eksperimentalna la-
boratorija u kojoj svoje snage
opprobavaju mladi dramski pisci.
Dobra osobina ove pozorišne la-
boratorije je u nastojanju da eks-
perimente vrši kvaklivan, an-
sambli, što je novina u našoj
praksi, jer je skoro nepisan jugo-
slovenski scenski zakon da dram-
ski pisac mora prvo ni kriv ni
dužan da doživi niz pozorišnih
brodoloma, zbog loše i dilematike
navigacije drugih, pa tek kad za-
radi dužu pozorišnu bradu i iz-
držli torture koje su tema za po-
seban napis, dobiće ulaznicu za
centralna pozorišta. Očevranu i
konformiran, on tada predstavlja

još samo izvanrednu argumenta-
ciju protiv negovanja domaćeg
dramskog repertoara.

I, najzad, pomenimo ustalenu
praksu slovenačkih pozorišta. I-
ako nemaju pozorišta sa isključivo
domaćim repertoarom, Slovenci
neguju jedan za naše prilike izu-
zetno dobar: Njihova pozorišta su
vezala uz sebe pisce, slikare i
kompozitore, dajući prioritet sva-
kom njihovom uspešnijem poku-
šaju. Tako se stvara tradicija, ta-
ko se uspostavljaju kontakti iz-
među viktorske kulture i onih
kojima je namenjena, tako se vo-
di kultura politika.

Društvo već godinama pokuša-
va da stvaracima da kormilo
kulture u ruke. Zapaža se, me-
đutim, čudan fenomen. Stvaraci
se nerado hvataju za kormilo i
rade ostaju u udobnim pozicijama
zaštićenih kritičara, koji kokodaču
o alijenaciji kokosaka.

Ali to je jedini put. Stvaraci
moraju da se prihvate i neposred-
ne operative kulturnih institucija.
Sve ostalo je konformistička
ostruktura napora da se iznađe
rešenje za efikasno samoupravl-
janje u kulturi.

Tada će se moći ukinuti i na-
jamni odnos između komune i
njenoj pozorišta. Pozorišta, koje
je ipak, u smislu njegovog stva-
ralačkog prisustva u svojoj sredi-
ni, prepušteno samo sebi. Svi
koji poslednjih godina govore o
niemu, koji mu daju prelaznu ili
slabu ocenu, koji ga finansijski
pomažu i svojim pasivitetom od-
mažu, svi su ipak sa strane. A
nevolje su unutar: u organizaciji
pozorišta, u načinu oblikovanja,
repertoara, u vrednovanju stva-
ralačkih sposobnosti članova an-
sambli, u neopravdanim pozicio-
nim prednostima dugovečnih
scenskih činovnika, u komercija-
lističkom gledanju nekusa i od-
sustvu svesnog uticaja na me-
njanje idejno-estetskog profila
publike.

Pozorište kao homogeni stvara-
lački tim jedina je alternativa ko-
ja vodi iz čorokosaka. Ono je i
šansa da se konačno diskvalifikuju
vrlo popularne neistine o
anahroničnosti određenih oblika
kulturnog života i o bauku mo-
notonije koji nas za volanom teat-
ničke civilizacije vodi u geomet-
rijski hladnu budućnost.

Tomislav KETIG